

Isprepletena povijest u multietničkim europskim kulturnim prijestolnicama Rijeka, Novi Sad i Temišvar

Angela Ilić

Institut za njemačku kulturu i povijest Jugoistočne Europe pri Sveučilištu Ludwig-Maximilian u Münchenu (IKGS) ima zadaće sačuvati, istražiti i javnosti predstaviti kulturno nasljeđe Nijemaca i njemačko-govornih grupa i osoba u Jugoistočnoj Europi, kao i iz Jugoistočne Europe. U te skupine ubrajaju se, između ostalog, kočevski Nijemci, podunavske Švabe, transilvanijski Saksonci, Židovi u Bukovini koji su se koristili njemačkim jezikom, kao i nekadašnje njemačko stanovništvo u Dobrudži. Institut se financira iz budžeta Savezne Republike Njemačke.

Centralni istraživački pristup IKGS-a je integrativan: pokušava predstaviti isprepletenu povijest različitih etničkih, nacionalnih, jezičnih i vjerskih grupa, kao i njihovu međusobnu povezanost, suradnju, konflikte te kulturne ili znanstvene transfere. Pri istraživanju tih tema pomaže specijalna knjižnica Instituta, koja sadrži više od 20.000 jedinica. U knjižnici se nalazi više časopisa koji su unikati tj. nisu više sačuvani niti na jednom drugom mjestu u Europi. U arhivu Instituta pohranjene su i brojne ostavštine pisaca i pjesnika iz zemalja Jugoistočne Europe koji su pisali na njemačkom jeziku.

IKGS dvaputa godišnje izdaje časopis *Spiegelungen. Zeitschrift für deutsche Kultur und Geschichte Südosteuropas* (Odrazi. Časopis za njemačku kulturu i povijest Jugoistočne Europe), koji sadrži znanstvene, literarne i feljtonističke tekstove. Izabrani članci, prikazi knjiga te forum dostupni su na mrežnoj stranici Instituta u rubrici Publikacije.

Tijekom 2022. Godine planira se objavljivanje tematskog broja *Spiegelungen*-a o arhivima u Hrvatskoj, u kojima je pohranjeno gradivo koje je na njemačkom jeziku ili koje se odnosi

na nekadašnju habsburšku upravu, na podunavske Švabe ili na opću njemačku/austrijsku tematiku. Također bit će predstavljeni izabrani projekti koji imaju za cilj očuvanje njemačko/govorno/kulturnog nasljeđa u Hrvatskoj.

Institut je povezan s mnogobrojnim institucijama u Jugoistočnoj Europi, Njemačkoj, Austriji i u Sjedinjenim Američkim Državama: sveučilištima, istraživačkim institutima, muzejima, arhivima i drugim kulturnim ili znanstvenim institucijama.

Fotoarhiv IKGS-a

Pored arhiva, IKGS ima i svoj fotoarhiv u kojem je pohranjeno oko 11.000 fotografija i povijesnih razglednica. Dio fotoarhiva čine zbirke poznatih fotografa poput Huga Grothea i Rudolfa Hartmanna. Nedostatak stručnog vođenja fotoarhiva tijekom dužeg vremenskog razdoblja imalo je za posljedicu da on nije bio u cjelini detaljno katalogiziran, a nisu bili ispunjeni niti uvjeti za pravilno skladištenje gradiva.

Od rujna 2020. godine, kada sam preuzela vođenje fotoarhiva IKGS-a, započeto je sistematsko katalogiziranje i opis gradiva, identificiranje autorskih prava te poduzimanje zaštitnih konzervacijskih mjera cilj kojih je otvaranje fotoarhiva za istraživače i druge korisnike.

Projekti vezani za kulturne prijestolnice: Rijeka, Novi Sad i Temišvar

Od 2020. godine, kada je grad Rijeka postao Europska prijestolnica kulture (EPK), IKGS redovito objavljuje znanstvene i feljtonističke tekstove

Detalj iz Fotoarhiva IKGS-a © Tobias Weger (IKGS)

vezane za ovu temu čime želimo pokazati raznolikost i isprepletenu povijest u ovim multietničkim i multijezičnim gradovima, kao i predstaviti njihovu njemačku kulturnu baštinu. Članci su objavljeni u tiskanoj verziji časopisa *Spiegelungen*, kao i na njegovoj mrežnoj stranici, a uz to je tijekom 2021. završen i jedan projekt unutar fotoarhiva.

Tijekom 2022. i 2023. Godine bit će predstavljeni daljnji prilozi o Rijeci, Novom Sadu i Temišvaru, uz popratne izabrane fotografije tih gradova iz fotoarhiva IKGS-a u obliku virtualne izložbe. Članci će se najprije fokusirati na zajedničke teme koje spajaju ova tri grada.

Rijeka/Fiume/Reka/Rika/St. Veit am Pflaum, EPK 2020. – 2021.

Tijekom 2020. i 2021. godine, dok je Rijeka (rok je produžen zbog pandemije Corone) nosila titulu EPK, časopis *Spiegelungen* je u

Izbor članaka o Rijeci na mrežnoj stranici www.spiegelungen.net © IKGS

svakom broju objavljivao tekstove s posebnim fokusom na Rijeku. Do kraja 2021. godine objavljena su tri znanstvena članka i tri feljtona koji predstavljaju šire teme i raznolikost različitih povijesnih gledišta a mogu se preuzeti s mrežne stranice časopisa.

Novi Sad/Újvidék/Neusatz/NovýSad, EPK 2022.

Na sličan se način tijekom 2022. dok Novi Sad nosi titulu EPK planira tiskanje tekstova o tom gradu u svakom broju časopisa. Tekstove će popratiti izabrane fotografije Novog Sada iz fotoarhiva IKGS-a, a također će biti dostupni i na mrežnoj stranici *Spiegelungen*.

Temišvar/Timișoara/Temeswar/Temesvár, EPK 2023.

Daleko najveća cjelina u fotoarhivu IKGS-a odnosi se gradivo vezano za grad Temišvar i broji preko 1.000 jedinica. Ovo fotogradivo uključuje:

- ♦ veliki broj povijesnih razglednica, kao i fotografije grada i okolice;
- ♦ fotografije predstava Njemačkog državnog kazališta (Deutsches Staatstheater Temeswar), najznačajnijeg njemačkog govornog kazališta u Jugoistočnoj Europi tijekom hladnoga rata;
- ♦ fotografije revolucije u Temišvaru u prosincu 1989. godine

i predstavlja vrijednu dokumentaciju multikulturalnosti jednog jugoistočnog europskog grada, a posebno kulturnog života njemačke govorne manjine.

U pripremi za 2023. godinu nedavno je završen projekt pripreme za digitalizaciju fotografija i razglednica Temišvara, kao i povijesnih novina na njemačkom jeziku tiskanim u ovom gradu. U suradnji s Digitalnim forumom Srednje i Istočne Europe (DiFMOE), koji će izvršiti digitalizaciju, pripremljeno je preko 1.000 jedinica. Digitalizirano gradivo bit će objavljeno na mrežnoj stranici DiFMOE-a, kao Projekt povodom EPK Temišvar. Slične projekte na ovoj stranici dobile su i bivše Europske prijestolnice kulture Košice, Plzeň, Brno i Riga. U okviru tekućeg projekta digitalizacije sve jedinice gradiva u IKGS-u su katalogizirane, uređena su pitanja autorskih prava i zaštita osobnih podataka te su poduzete zaštitne mjere, koje omogućavaju održivo i prikladno čuvanje gradiva. Projekt je financijski podržalo Bavarsko ministarstvo za obitelj, rad i socijalna pitanja. ■

<https://www.ikgs.de/identitaeten-habsburgermonarchie>

**Institut für deutsche Kultur
und Geschichte Südosteuropas**
an der LMU München

INFO

IKGS: <https://www.ikgs.de/>

Spiegelungen. Zeitschrift für deutsche Kultur und Geschichte Südosteuropas:
<https://www.ikgs.de/spiegelungen>

Mrežna stranica časopisa *Spiegelungen*. Zeitschrift für deutsche Kultur und Geschichte Südosteuropas: <https://spiegelungen.net/>

Digitale Forum Mittel- und Osteuropa (DiFMOE):
<https://www.difmoe.info/impressum/>